

УДК 340.134 "1781": 321(73–41)

ПРИЙНЯТТЯ «СТАТЕЙ КОНФЕДЕРАЦІЇ» 1781 РОКУ ТА СТВОРЕННЯ КОНФЕДЕРАТИВНОГО СОЮЗУ В США

А. Кольбенко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна,
e-mail: Kolbenko.av@gmail.com*

У статті досліджено передумови прийняття «Статей конфедерації» 1781 року та створення конфедеративного союзу в США. Проаналізовано структуру та зміст «Статей конфедерації», з'ясовано представницькі повноваження однопалатного конгресу та виконавчі повноваження «комітету штатів». Зроблено висновки про те, що конфедеративний союз тринадцяти американських штатів був історичною необхідністю. Він відіграв важливу роль у налагодженні політичних і економічних зв'язків між ними, що в результаті призвело до утворення федеративної держави в 1787 році.

Ключові слова: утворення США, конфедерація, конгрес, «комітет штатів».

Сучасний розвиток української держави потребує розв'язання багатьох проблем, які виникають через необхідність врегулювання взаємовідносин між центральною та місцевою владою, а також врахування соціально-економічних і політичних інтересів різних регіонів держави. З цього огляду необхідним є з'ясування історично-правового досвіду інших держав.

Серед них важливе місце займають Сполучені Штати Америки. Цінність їхнього досвіду полягає в тому, що вони після здобуття незалежності змогли поступово адаптувати окремі штати, які мали дещо різне державно-політичне та економічне минуле, в єдину консолідовану державу. Важливим етапом на цьому шляху стало прийняття «Статей конфедерації» та створення конфедеративного союзу.

Окремі проблеми створення держави і права США досліджували українські та зарубіжні науковці, зокрема О. М. Ригіна, Б. Й. Тищик, Я. М. Бельсон, К. Є. Ліванцев, Б. С. Громаков, Е. В. Ліпневський, Г. К. Бойченко та інші. Однак у їхніх наукових працях переважно тільки частково порушено питання прийняття та аналізу «Статей конфедерації» та створення конфедеративного союзу в США. Тому метою цієї статті є з'ясування причин та передумов об'єднаних процесів між американськими штатами в період війни за незалежність, а також пошуку найоптимальніших форм співробітництва між ними.

Друга половина XVIII століття на території Північної Америки була пов'язана з боротьбою англійських колоній за незалежність. Під час цієї боротьби вони змушені були координувати свою діяльність та окреслити спільну мету і завдання, які б допомогли їм відчутися єдиним народом та сформувати майбутню національну єдність. На це, зокрема, вказував текст Декларації незалежності США 1776 року, де в регулятивній частині цього документа сказано про те, що вони (представники штатів) взаємно ручаються один одному життям, майном і священною честю [2, с. 331]. І хоча після прийняття Декларації боротьба з метрополією продовжувалася ще декілька років, саме цей політико-декларативний документ визначив та формалізував наміри звільнених штатів будувати спільну державу на основі досягнутих компромісів. Одним із перших таких компромісів було збереження рабства та право торгувати рабами у всіх південних штатах.

Такий крок був зумовлений тим, що хоч у проекті Декларації Т. Джеферсон і пропонував заборонити рабство, але за наполяганням делегатів південних штатів, насамперед Південної Кароліни та Джорджії, котрі обіцяли покинути засідання Другого Континентального конгресу і вийти із війни з Англією в разі залишення цього пункту у тексті, він був викреслений [1, с. 525].

Важливим етапом на шляху до становлення нової державної влади було обрання місцевих асамблей та конвентів замість колишньої колоніальної адміністрації. Особливу роль у цьому процесі відіграли такі громадські організації, як «Сини свободи» та комітети зв'язку, які ще до прийняття конституцій у кожному штаті координували державно-політичне життя. Саме за допомогою цих організацій колишні представників колоніального управління було усунуто, а замість них до влади прийшли учасники визвольного руху та боротьби за незалежність США [4, с. 140].

У законодавчих асамблеях закріпилося пропорційне представництво різних районів кожного штату. У цей час також були прийняті перші конституції, які юридизували тогочасну політичну ситуацію та розстановку класових сил у кожному штаті. Складовими частинами конституцій були білі про права або декларації прав, котрі містили буржуазно-демократичні права і свободи, а також гарантії недоторканності особи [3, с. 55].

Незважаючи на те, що конституції проголошували принцип народного суверенітету, насправді виборчими правами користувалася тільки невелика група заможних людей. У більшості штатів для участі у виборах вимагалася володіння землею у розмірі 25–50 акрів або майном з мінімальною вартістю 20–50 фунтів стерлінгів. Для пасивного права існував ще більший майновий ценз, який сягав від 500 до 1000 фунтів стерлінгів. Виборчим правом користувалися тільки чоловіки. Всі конституції передбачали республіканську форму правління. Законодавчі органи в більшості штатів були двопалатними. Виконавчу владу доручали губернаторам або відповідним радам [3, с. 35–36].

Разом з підготовкою проекту Декларації незалежності спеціальна комісія Другого Континентального конгресу почала готувати проект конституції «Об'єднаних колоній». Цей документ був представлений конгресу 12 липня 1776 року, а затверджений 1777 року. З моменту затвердження він отримав назву «Статті конфедерації і вічного союзу» (далі «Статті конфедерації») та набув чинності після ратифікації його всіма штатами з 1 березня 1781 року [6, с. 218]. З цього моменту було юридично закріплено назву нової державної організації і форму державного устрою [7, с. 385]. «Статті конфедерації» зберігали суверенітет за штатами як самостійними державними суб'єктами, котрі об'єднувалися лише для захисту від спільного ворога – тогочасної Англії.

Вагому роль у боротьбі за незалежність нового державного об'єднання відіграли тодішні європейські та міжнародні реалії й особливо позиція Франції. Зокрема, влітку 1789 року вона відправила до Північної Америки експедиційний корпус в кількості 6 тис. вояків, які безпосередньо взяли участь у боротьбі з англійською колоніальною армією [5, с. 390]. Успіхи у подальших бойових діях призвели до того, що англійський уряд на початку 1782 року був змушений розпочати мирні переговори у місті Парижі, а 3 вересня 1783 року підписати угоду, відповідно до якої визнавати незалежність, суверенітет і свободу тринадцяти штатів. Це зокрема: Нью-Гемпшир, Массачусетс, Род-Айленд, Коннектикут, Нью-Йорк, Нью-Джерсі, Пенсільванія, Делавер, Меріленд, Вірджинія, Північна Кароліна, Південна Кароліна і Джорджія [9, с. 37].

Об'єднуючу роль у боротьбі штатів за своє визволення відіграли «Статі конфедерації», які створені на протигагу пануючої у XVIII столітті політичної централізації в її абсолютистсько-монархічній формі, яка поєднувалася з деспотизмом, постійною армією, поліцією і бюрократією та важким податковим гнітом. Цей документ ґрунтувався на теорії «природного права». Він складався з тринадцяти статей, котрі регулювали конфедеративні відносини між штатами. Такий вибір державного устрою був досить вдалим і своєчасним. Адже штати – колишні колонії – мали різний економічний та політичний розвиток, різні бачення свого майбутнього. Тому, звільнившись від метрополії, вони намагалися найоптимальніше розпорядитися своїм державним суверенітетом, наділивши центральні органи тільки такими функціями, які були необхідними для тогочасної боротьби за реальну незалежність від Англії. Тому ст. 3 закріплювала мету об'єднання так: «кожен з перелічених штатів вступає в міцний другий союз з кожним іншим штатом для спільного захисту, для забезпечення своїх вольностей, для взаємної загальної користі, зобов'язуючись допомагати один одному проти всяких насильств і проти всяких нападів, зроблених на один з них із-за релігії, верховних прав, торгівлі або з іншого приводу» [2, с. 331].

Розробники «Статей конфедерації» намагалися також у загальних рисах визначити та закріпити правовий статус мешканців, котрі проживали в конфедеративному об'єднанні. Зокрема, це передбачено у ст. 4. У ній сказано, що «вільні мешканці кожного штату повинні користуватися там однаково з місцевими мешканцями промисловими і торговельними привілеями і повинні однаково з ними підпорядковуватися сплаті податків і зборів» [2, с. 331–332]. Обмеження щодо забезпечення прав і свобод стосувалися тільки бідняків, жебраків та осіб, які уникали виконання щодо них судового вироку.

У документі також були передбачені спільні органи влади для усіх штатів, а саме однопалатний конгрес і «комітет штатів». Конгрес формувався з-поміж делегатів, яких обирали законодавчими зборами кожного штату за відповідною процедурою в перший понеділок листопада. При цьому штати могли в будь-який момент відкликати своїх делегатів та замінити іншими. Кожен штат залежно від кількості мешканців мав право посилати у конгрес від двох до семи делегатів. Ніхто не міг бути делегатом більше трьох років протягом одного шестиліття, а також не можна було суміщати делегування до конгресу зі займанням іншої посади, за яку передбачена заробітна плата, винагорода або грошова винагорода у будь-якій формі [2, с. 332]. Щоб врівноважити вагомість представництва кожного штату, «Статті конфедерації» передбачали, що при голосуванні кожен із них володітиме тільки одним голосом. Закріплювався також імунітет від судового переслідування кожного делегата, за винятком випадків державної зради, кримінального злочину або порушення внутрішнього спокою.

Рішення у конгресі приймали кваліфікованою більшістю у 2/3 від усіх штатів, тобто дев'ятьма штатами.

Повноваження конгресу стосувалися різних сфер суспільного життя, внутрішньої і зовнішньої політики. Зокрема, йому належало виняткове право вирішувати питання війни і миру, налагоджувати дипломатичні відносини з іншими державами, призначати суддів, самостійно вирішувати судові спори як вища апеляційна інстанція, призначати вище військове командування та інше. Конгрес також мав право припиняти свої засідання на будь-який строк і переносити їх у будь-яке місце Сполучених Штатів, але так, щоб період припинення засідань не перевищував шести місяців. Він також повинен був щомісяця видавати спеціальний журнал про свою діяльність.

У період між засіданнями конгресу було передбачено створення виконавчого органу у вигляді «комітету штатів». До нього входило по одному представнику від кожного з тринадцяти штатів. Окрім делегатів, конгрес мав право також створювати інші комітети та призначати цивільних посадових осіб. «Комітетом штатів» керував головуючий, якого обирали з-поміж призначених штатами делегатів. При чому, жодна особа не могла головувати в цьому органі більше одного року протягом трьох років. Рішення «комітету штатів» вважалося прийнятими, якщо за нього голосувало не менше дев'яти з тринадцяти представників штатів. Самостійних повноважень «комітет штатів» не мав, а користувався тільки тими правами, які йому делегував конгрес.

Цікавий також той факт, що у «Статтях конфедерації» було передбачено право приєднатися до конфедерації Канаді, котрій надавали право користуватися усіма вигодами цього Союзу. А щодо інших колоній вказувалося, що вони могли бути прийняті до складу Союзу тільки зі згоди дев'яти штатів [2, с. 337].

Оцінюючи конфедерацію американських штатів, можна вважати, що це був союз окремих самостійних держав для досягнення тимчасової мети. Він був необхідним для пошуку збалансованих компромісів між учасниками союзу та знаходження найбільш оптимальних форм співпраці між ними.

Однак конфедерація зі слабким урядом, без чітко визначених повноважень, не повністю відповідала прагненням тогочасної буржуазії, котра потребувала сильної центральної влади, яка б могла подолати політичну й економічну роздрібненість окремих штатів, впровадити централізоване регулювання зовнішньої торгівлі і торгівлі між штатами, запровадити єдину митну політику і т. д. Створення такого уряду було також продиктоване і зовнішньополітичними прагненнями з метою підвищення міжнародного авторитету нової держави [9, с. 41–42].

В умовах воєнного часу життєво необхідною була мобілізація матеріальних та людських ресурсів для успішної боротьби з ворожою армією. Для тогочасної центральної влади, на долю якої випало вирішення цього завдання, це виявилось неабиякою складністю.

Нова держава гостру нестачу фінансових засобів, які в тому числі були передбачені і для утримання самого конгресу та інших органів, котрі він формував. Найбільші витрати були пов'язані з необхідністю закупівлі зброї, військового спорядження та продовольства, а також виплатою винагород солдатам і офіцерам. Щоб отримати необхідні ресурси, конгрес розпочав масовий випуск паперових грошей. Була встановлена нова грошова одиниця – американський долар, вартість котрого прирівнювалася до вартості іспанського долара. Континентальні долари наповнили країну, викликали величезну інфляцію. До 1778 року ціни на предмети першої необхідності зросли у 8 разів порівняно з початком 70-х років [4, с. 142].

Намагаючись полегшити фінансові труднощі, конгрес налагодив ще одне джерело отримання коштів – позички за кордоном. У результаті угод з Францією, Іспанією та Нідерландами США упродовж 1777–1780 років отримали близько 3 млн доларів у твердій валюті, котрі були використані для закупок зброї та амуніції, головню у Франції [4, с. 143].

Американці спочатку не мали регулярної армії: воювали загони волонтерів-добровольців, не навчених бойовій справі, неорганізованих, абияк одягнутих і взутих, часто ненагодованих, без належного медичного обслуговування. Вони за потреби швидко збиралися, добре орієнтувалися на місцевості, влучно стріляли, запозичивши в індіанців тактику розсипного строю, але так само швидко, нікого не повідомивши, розходилися по домівках.

Немало зусиль, енергії та часу знадобилося Д. Вашингтону, його штабним і стройовим офіцерам для створення боездатних збройних сил, які б були спроможні проводити регулярні бойові дії проти англійців. Конгрес теж узяв у цьому активну участь: було виділено значні кошти на придбання озброєння, обмундирування, медикаментів. В усіх штатах проведено новий набір добровольців, яких стали навчати військової справи. Американська промисловість почала активно працювати на війну [8, с. 151].

Однак ці заходи відбувалися з докладанням величезних зусиль центральних органів влади, які змушені були часто переконувати окремі штати діяти відповідно.

Недаремно Д. Вашингтон називав конфедеративний союз «мотузкою з піску» і всіляко намагався змінити «Статі конфедерації» для посилення центральної влади [8, с. 159].

Отже, провівши дослідження, можна зробити такі висновки:

– передумовою прийняття «Статей конфедерації» та створення конфедеративного союзу була необхідність зосередити та скоординувати зусилля американських штатів, після прийняття Декларації про державний суверенітет, на боротьбі за повне визволення від Англії;

– конфедерація стала компромісною моделлю державних взаємин між штатами, яка змогла з'ясувати справжні потреби у спільних координуючих державних органах через діяльність однопалатного конгресу та «комітету штатів»;

– «Статті конфедерації» можна вважати різновидом міжнародного договору, оскільки усі штати, які входили до конфедерації, залишалися суверенними і незалежними державами, а спільні органи виконували тільки координуючу роль;

– вже на рівні конфедеративних відносин керівництво штатів формувало свої взаємовідносини за принципом «стримувань і противаг» та справедливого і рівного представництва у спільних державних органах. Зокрема, не зважаючи на представництво різної кількості делегатів, кожен штат володів тільки одним голосом у конгресі. Існували також обмеження щодо терміну перебування на посаді і т. д.;

– «Статі конфедерації» в США стали яскравим історичним прикладом ефективного використання конфедеративного державного устрою для розбудови держави та нормативного врегулювання взаємин між її окремими частинами в перехідний період.

Список використаної літератури

1. Всемирная история / под ред. Я. Я. Кугиса (отв. редактор), О. Л. Ванштейна, Н. И. Павленко, В. Ф. Семенова. – М. : Из-во социально-экономической литературы, 1958. – Т. 5. – 782 с.
2. Історія держави і права зарубіжних країн : хрестоматія / за ред. В. Д. Гончаренка. – К. : Видавничий дім, 2002. – 714 с.
3. История государства и права зарубежных стран / под ред. П. Н. Гаданзы и О. А. Жидкова. – М. : Юридическая литература, 1969. – 488 с.
4. История США (1607–1877) / Г. Н. Севостянов, Н. Н. Болховитинов, Л. Ю. Слезкин [и другие]. – М. : Наука, 1983. – 687 с.
5. Крип'якевич І. Всесвітня історія / І. Крип'якевич. – К. : Либідь, 1995. – Т. 2. – 422 с.
6. Прудников М. Н. История государства, права и судопроизводства зарубежных стран / М. Н. Прудников. – М. : Юнити, 2007. – 415 с.
7. *Sczaniecki M.* Powszechna historia państwa i prawa / M. Sczaniecki. – Warszawa : Państwowe wydawnictwo naukowe, 1985. – 638 s.

8. Тищик Б. Й. Історія держави і права зарубіжних країн. Новий час (XVIII ст. – 1918 р.) / Б. Й. Тищик. – Львів : Світ, 2013. – 751 с.
9. Тищик Б. Й. Історія держави і права Сполучених Штатів Америки (XVIII ст. – 1918 р.) : навч. посібник / Б. Й. Тищик. – Львів ; Дрогобич : «Коло», 2007. – 134 с.

References

1. Kutis, Y. Y., Vanstein, O. L., Pavlenko, N. I., Semenov, V. F. (1958). *The world history*. Moscow. Publishing house of social-economic literature, vol. 5, 782 p.
2. Goncharenko, V. D. (2002). *History of state and law of foreign countries. Chrestomathy*. Kyiv. Publishing house, 714 p.
3. Gadanza, P. N., Zhidkov, O. A. (1969). *History of state and law of foreign countries*. Moscow. Law literature, 488 p.
4. Sevostyanov, G. N., Bolhovitinov, N. N., Slyozkin, L. Y. (and others). (1983). *History of USA (1607–1877)*. Moscow. Science, 687 p.
5. Круглякевич, І. (1995). *The world history*. Kyiv. Lybid, vol. 2, 422 p.
6. Prudnikov, M. N. (2007). *History of state, law and legal proceedings of foreign countries*. Moscow. Unity, 415 p.
7. Shanecki, M. (1985). General history of state and law. Warsaw. *State scientific publishing*, 638 p.
8. Tyschuk, B. I. (2013). *History of state and law of foreign countries. The new time. (XVIII century – 1918 year)*. Lviv. World, 751 p.
9. Tyschuk, B. I. (2007). *History of state and law of USA. (XVIII century – 1918 year)*. Lviv. Drohobych «Kolo», 134 p.

*Стаття: надійшла до редакції 12.04.2016
прийнята до друку 20.04.2016*

ADOPTION OF «THE ARTICLES OF CONFEDERATION» IN 1781 AND CREATION OF THE CONFEDERATIVE UNION IN THE USA

A. Kolbenko

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, UA – 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: Kolbenko.av@gmail.com*

The article analyses causes and preconditions of the uniting processes between American states during the War of Independence which resulted in the adoption of «The Articles of confederation» in 1781 and setting up the confederative union in the USA. Upon the adoption of the Declaration of Independence in 1776, the states had to struggle for their sovereignty in the war against England. That war required not only coordinated military actions; it also needed a coordination in political, economic and financial spheres. It was the time when the colonies and the states began preparing a draft of the united colonies' constitution which was named «Articles of confederation and everlasting union». From the moment of its adoption the name of the newborn state organization and the form of state system was legally fixed. In accordance with that document the states remained sovereign as independent state subjects which had united only to defend themselves from England – their common enemy.

A great role in the struggle for Independence of the new state union was played by European and International Realias of those days and especially the standpoint of France.

The joint organs of power of the confederative union were the congress and «the committee of states». They were working out the most optimal form of mutual co-operation.

In particular, under the military conditions it was necessary to mobilize material and human resources. The new country had a severe shortage of financial means which were often replenished by loans overseas. American troops were reinforced mainly by volunteer detachments which hadn't received a proper military training. Therefore, George Washington had to make a lot of effort to create an efficient army.

However, after some time the confederation with its weak government without clear-cut powers couldn't fully meet the ambitions of the bourgeoisie of that time who needed a strong central power capable of overcoming political and economic distinctions between some states.

Therefore, any joint activities were carried out owing to the tremendous efforts (made) by the central organs of power which often had to persuade some states to follow the necessary policy.

The article concludes that the confederation became a compromising model of the relations between the states, which enabled to find out real demands for joint coordinating organs through the activities of one-chamber Congress and «the committee of states».

«The Articles of Confederation» in the USA became a vivid historical example of the effective use of the confederal system for building up a country and normative regulations of mutual relations between separate parts during a transnational period.

Keywords: creation of the USA, confederation, congress, «the committee of states».